

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Олефір Анна Олександрівна

УДК 339.54:061.1(100)

***Реалізація національних економічних інтересів
у регуляторній системі СОТ***

Спеціальність 08.05.01 – Світове господарство і міжнародні економічні
відносини

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2005

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародної економіки Київського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України, м.Київ.

Науковий керівник: академік НАН України,
доктор економічних наук, професор
Пахомов Юрій Миколайович,
Інститут світової економіки і
міжнародних відносин НАН України
директор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Губський Богдан Володимирович
Київський національний економічний університет,
професор кафедри міжнародного менеджменту

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Панфілова Тамара Олександрівна
Апарат Ради національної безпеки і оборони України
державний експерт

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса
Шевченка,
Інститут міжнародних відносин, кафедра світового
господарства і міжнародних економічних відносин,
м.Київ

Захист відбудеться 7 квітня 2005 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.06 Київського національного економічного університету за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Київського національного економічного університету за адресою: м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 201.

Автореферат розісланий 4 березня 2005 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук,
доцент

Л.Л. Антонюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стратегічним пріоритетом зовнішньоекономічної політики України є вступ до Світової організації торгівлі (СОТ). Прагнення здобути повноправне членство у цій організації продиктоване реаліями сучасного розвитку, домінуючою тенденцією якого протягом останніх десятиліть є прогресуюча інтернаціоналізація економічних відносин, що знаходить своє втілення не тільки у посиленні взаємозв'язку та взаємозалежності національних економік, зростаючій масштабності та якісній зміні характеру торгово-економічних відносин країн, появі нових форм та методів міжнародної торгівлі, а й актуалізації проблеми захисту національних економічних інтересів. Це об'єктивно зумовило розширення та якісне удосконалення багатосторонньої торгової системи регулювання міжнародного обміну товарами та послугами, яка за своїми ключовими параметрами (кількість членів, обсяги регулювання світового експорту, охоплення торгових сфер тощо) стає дійсно глобальною. Членами СОТ на сьогодні є 148 країн, на які припадає понад 95 % обсягу світової торгівлі, ще 30 країн перебувають на різних етапах процесу вступу.

Регуляторна система СОТ, забезпечуючи загальну інституційну основу здійснення торгових відносин між її членами, суттєво впливає не лише на механізми формування торгових політик країн, їх зміст, методи реалізації, а і на увесь соціально-економічний розвиток національних економік, що пов'язано зі створенням у її межах механізмів реалізації економічних інтересів країн, а також усталеною тенденцією збільшення сфер регулювання. Традиційна митно-тарифна координація доповнена уніфікацією регулювання кількісних обмежень, ліцензування, методів митної оцінки, правил визначення країни походження, антидемпінгових, компенсаційних та захисних механізмів, субсидування, технічних бар'єрів у торгівлі, торгових аспектів прав інтелектуальної власності, режиму торгівлі послугами, пов'язаних з торгівлею інвестиційних заходів, роботи державних торгових підприємств тощо. У рамках організації ведеться робота зі створення пов'язаних з торгівлею механізмів міждержавного регулювання міжнародного інвестування, конкурентної політики, охорони навколишнього середовища, ринку праці та використання робочої сили, електронної комерції.

Членство в СОТ певною мірою обмежує можливості реалізації національних економічних інтересів унаслідок скорочення спектра інструментів торгової політики, які раніше були виключно компетенцією національних урядів. Водночас на глобальному рівні удосконалюються існуючі та створюються нові регулятивно-захисні механізми та методи, розуміння, опанування та використання яких необхідно для ефективної реалізації національних економічних інтересів у сучасних умовах та укріплення конкурентних позицій на міжнародних ринках.

Ефективне використання цих гармонізованих механізмів торгової політики надає країнам важелі послаблення потенційно негативних наслідків загострення конкуренції, пов'язаних, насамперед, з вирішенням соціально-економічних проблем, усунення викривлень конкурентного середовища, що, в

свою чергу, сприяє появі більш широких та різноманітних можливостей реалізації переваг участі у міжнародному поділі праці, забезпечення національних економічних інтересів.

Для розуміння сучасних регуляторних проблем міжнародного торгово-економічного обміну велике теоретико-методологічне значення мають праці таких західних учених, як К. Аледжанро, Б. Баласса, Дж. Бхагваті, А. Данильцева, С. Едвардса, Ф. Інліша, В. Істерлі, М. Костецького, П. Кругмана, Р. Левіна, М. Мікаелі, Д. Ренелта, Дж. Сакса, М. Салісу, Д. Сапсфорда, А. Уорнена, Г. Фебера, Б. Хокмана, М. Харта. Серед вітчизняних вчених-дослідників проблематики вступу до СОТ слід назвати роботи О. Барановського, О. Білоруса, І. Бураковського, Б. Губського, Д. Лук'яненка, В. Мунтіяна, В. Новицького, М. Павловського, Т. Панфілової, Ю. Пахомова, А. Поручника, В. Сіденка, С. Соколенка, Т. Циганкової, А. Філіпенка, у роботах яких зосереджено увагу в основному на питаннях аналізу переваг та недоліків світової торгової системи, оцінки позитивних та негативних наслідків приєднання, завершення процедури вступу України до СОТ.

Разом з тим проблема реалізації національних економічних інтересів у регуляторній системі СОТ на даний час ще не стала предметом наукового узагальнення, наслідком чого є недостатньо обґрунтовані оцінки негативних та позитивних наслідків приєднання до цієї організації. Недостатня розробленість теоретико-методологічного апарату виявлення можливостей та дієвості обстоювання національних економічних інтересів у СОТ змушує поле обґрунтування концепції зовнішньоекономічних зв'язків, формування торгової політики, розробки стратегії поведінки країни у рамках багатосторонньої торгової системи. У сукупності це визначає важливість дослідження, а його своєчасність обумовлена знаходженням України на завершальному етапі вступу до СОТ. Актуальність проблеми обумовила вибір теми дисертаційної роботи, визначила її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано у рамках міжкафедральної науково-дослідної теми “Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку” (номер державної реєстрації 0101U002948) факультету міжнародної економіки і менеджменту Київського національного економічного університету. Особисто автором підготовлено матеріали до розділу: 1.8. “Інституціональна взаємодія та регіональна інтеграція”.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є оцінка потенціалу реалізації базових національних економічних інтересів у багатосторонній торговій системі та розробка науково обґрунтованого механізму ефективного вступу та членства України в СОТ.

Виходячи з мети дослідження, у роботі поставлені такі конкретні завдання:

- узагальнити підходи до формування системи національних економічних інтересів в умовах динамічної інтернаціоналізації та глобалізації;
- визначити ключові регулятивні компоненти багатосторонньої торгової системи та їх вплив на можливості захисту національних економічних

інтересів країн–членів СОТ;

- дослідити практику та визначити особливості захисту національних економічних інтересів членами багатосторонньої торгової системи на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- зробити порівняльний аналіз особливостей та умов вступу нових членів СОТ, насамперед, країн Центральної і Східної Європи та країн СНД;
- оцінити інституційне забезпечення, сучасний стан та розвиток переговорного процесу зі вступу України до СОТ у контексті захисту національних економічних інтересів;
- визначити пріоритети у формуванні передумов реалізації економічних інтересів України в процесі її вступу та членства в глобальній торговій системі СОТ.

Логіку дисертаційного дослідження, що уможливила адекватний виклад матеріалу, подано на рис.1.

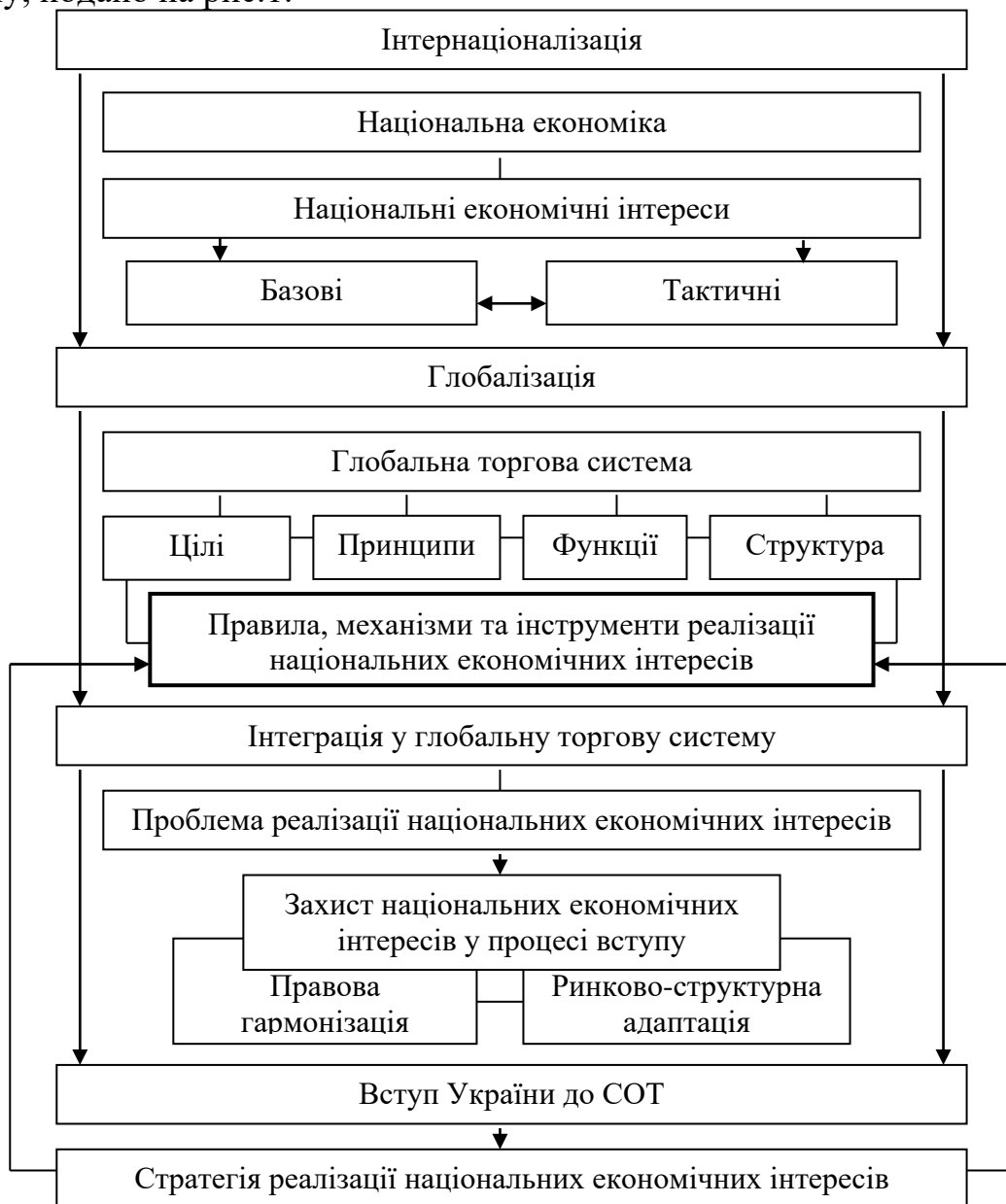

Рис.1. Логіка дисертаційного дослідження

Об'єктом дослідження є сфера торгової взаємодії країн–членів глобальної торгової системи СОТ.

Предметом дослідження є правила, механізми та інструменти еволюціонізуючої багатосторонньої торгової системи СОТ у контексті національних економічних інтересів країн-членів.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять історико-логічний, системний метод аналізу економічних явищ і процесів. Дослідження базується на використанні методів наукової абстракції, статистичного якісного і кількісного порівняння, експертних оцінок, факторного та структурного аналізу.

Використано широке коло вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, матеріали Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства закордонних справ України, Верховної Ради України, Державного комітету статистики України, Українського центру економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова, Світової організації торгівлі, Міжнародного торгового центру, Центру торгової політики та права (Канада) та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому: в дослідженні на підставі проведеного теоретико-методологічного аналізу і критично-конструктивного осмислення сучасних теоретичних концепцій та практичних методів реалізації національних економічних інтересів у регуляторній системі СОТ обґрунтовано механізм ефективного вступу та членства України в цій глобальній багатосторонній торговій системі. При цьому здобуто результати, які розкривають особистий внесок автора у розроблення досліджуваної проблеми.

Нові наукові положення, отримані особисто автором, які виносяться на захист, полягають у наступному:

Вперше:

- виявлено та систематизовано в контексті реалізації національних економічних інтересів (багатосторонні та односторонні, постійні та тимчасові, селективні та загальної дії) механізми регуляторної системи СОТ: антидемпінговий, компенсаційний, спеціальний захисний, субсидування, тимчасових перехідних періодів, захисту у випадку надзвичайних обставин, врегулювання суперечок та проведення переговорів; показано, що ці механізми ефективно діють у межах універсальних правил забезпечення принципів міжнародної торгівлі (недискримінації, передбачуваності та справедливої конкуренції) із застосуванням відповідних інструментів торгової політики;
- доведено, що вступ до СОТ надасть Україні необхідні можливості захисту національних економічних інтересів за умов, по-перше, чіткого їх визначення; по-друге, активної, стратегічно орієнтованої, конструктивно-адаптивної до нових реалій участі у переговорному процесі, насамперед, у новому раунді багатосторонніх торгових переговорів; по-третє, повноцінного (за обсягами, термінами, ефективністю) використання

формальних та специфічних процедур врегулювання суперечок, умілого користування положеннями СОТ щодо режиму найбільшого сприяння, національного режиму, доступу до ринків товарів та послуг тощо;

- узагальнено світовий досвід застосування найефективнішої форми комерційної дипломатії – переговорів та визначено: базові принципи міжнародного торгового переговорного процесу (взаємність, багатосторонність, обумовленість позицій сторін національними пріоритетами, етапність та циклічність); підходи (загальний “в єдиному пакеті”, предметний); стратегії (самостійні, коаліційні; конкурентні, партнерські); методи (“позиція за позицію”, формульна гармонізація);

Дістали подальшого розвитку:

- теоретичні засади визначення поняття “національні інтереси” з виділенням двох превалюючих цільових підходів: загально-цінносного (безпека, стабільність, демократія, справедливість, свобода, процвітання, мир тощо) та функціонального (захист державного суверенітету, територіальної цілісності; розвиток та модернізація національної економіки; зростання добробуту та багатства нації і т.ін.); показано їх взаємозв’язок та пріоритетне практичне значення функціонального підходу, який дозволяє розробляти адекватні дієві механізми та інструменти реалізації національних економічних інтересів;
- підходи до формування країнових стратегій забезпечення національних економічних інтересів у СОТ: виділено, систематизовано та доповнено чинники реалізації національних інтересів у багатосторонній торговій системі: з одного боку, загальноекономічні (стан розвитку світової економіки, конкурентні позиції країни на міжнародних ринках), а з другого - процесуальні (умови вступу до організації, інтереси та позиції інших членів, навички використання уніфікованих правил та механізмів);

Удосконалено:

- методичні прийоми оцінки наслідків вступу країн до СОТ на основі їх класифікації за: сферами прояву (економічні, соціальні, політико-правові), здійснюваним ефектом (позитивні та негативні), рівнем прояву (національні, галузеві, корпоративні), термінами прояву (короткострокові, довгострокові), характером впливу на національну економіку (мікро- та макроекономічні).

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення сформульованих автором у дисертації теоретичних положень, висновків та рекомендацій полягає у тому, що вони можуть слугувати методологічною базою для розробки ефективного, враховуючи національні інтереси у сфері торгово-економічних відносин, механізму зовнішньоторгової політики України, вирішення проблем оптимізації регуляторної політики України, погодженої з нормами СОТ.

Одержані результати знайшли впровадження на загальнодержавному, міжнародному рівнях, а також у навчальному процесі, а саме: у ході підготовки переліку зобов’язань України щодо торгівлі товарами (тарифної оферти) та української позиції на переговорах з країнами-членами Робочої групи з питань розгляду заявки про вступ України до Світової організації торгівлі (довідка про

впровадження Департаменту співробітництва з СОТ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України №77-29/214 від 22.04.04); у консультативно-тренінговій діяльності Центру торгової політики та права Карлтонського університету та університету Оттави (Канада) та аналогічних центрів, а також університетів України, Росії, Грузії та Вірменії (лист про впровадження Центру торгової політики та права Карлтонського університету та університету Оттави від 12 травня 2004 р.); при викладанні та методичному забезпеченні дисциплін “Торгова політика” (магістерська програма “Міжнародна торгівля”) та “Міжнародна торгівля” (спеціальність 6103 – “Міжнародна економіка”) (довідка Київського національного економічного університету від 19.10.04).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, які викладені в дисертаційній роботі та виносяться на захист, здобуто автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Ключові результати та висновки дисертації пройшли апробацію на 4 міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, зокрема: IX Міжнародній науково-теоретичній конференції “Формування торговельних режимів у перехідних економіках в умовах глобалізації” (25-26 жовтня 2001 р., м. Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин); X Міжнародній науково-теоретичній конференції “Шляхи диверсифікації експорту України на світовий ринок послуг” (21 листопада 2002 р., м. Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин); Міжнародній науковій конференції “Глобалізація та регіоналізація економічного розвитку” (25 лютого 2003 р., м. Київ, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України); Міжнародній конференції студентів, аспірантів та молодих учених “Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління” (24-27 березня 2004 р., м. Київ, Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”). Основні положення дисертації обговорювались на засіданнях кафедри міжнародної економіки Київського національного економічного університету у 2001-2004 рр.

Публікації. Основні положення роботи опубліковано автором самостійно і у співавторстві в 12 працях, у тому числі у 1 монографії, 6 статтях у наукових фахових виданнях, 5 публікаціях в інших виданнях, зокрема як матеріали і тези доповідей на конференціях. Загальний обсяг опублікованого матеріалу, що належить особисто дисертантові, становить 8,2 друк. арк.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 173 сторінки комп'ютерного тексту. Робота містить 15 рисунків на 9 сторінках, 10 таблиць на 8 сторінках та 2 додатки на 9 сторінках, список використаних джерел налічує 246 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, логіку, предмет і об'єкт дослідження, охарактеризовано методологічне підґрунтя та інформаційну базу дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних автором результатів, подано відомості щодо їх апробації.

У розділі 1 **“Теоретичні засади формування та захисту національних економічних інтересів”** досліджено теоретико-методологічні засади формування системи національних економічних інтересів, традиційні та новітні концепції їх реалізації в торгово-економічній сфері з урахуванням системи правил, механізмів та інструментів регуляторної системи СОТ.

У роботі показана засаднича роль концепції національних інтересів у формуванні та проведенні зовнішньоекономічної політики держав у сучасній системі світогосподарських зв'язків. Доведено, що елімінації складності її ефективної реалізації, пов'язаної з розбіжністю підходів до визначення самого поняття “національні інтереси” та суперечливістю взаємодії об'єктивних та суб'єктивних чинників їх формування, сприятиме: ідентифікація та структуризація національних економічних інтересів на основі їх чіткої класифікації та визначення пріоритетності; моніторинг та прогнозування порогових рівнів основних макроекономічних показників та індикаторів економічної безпеки (експортної та імпоротної; сировинно-ресурсної, продовольчої, фінансової, інвестиційної, інноваційної); своєчасне та повноцінне виявлення реальних та потенційних загроз економічній безпеці держави (внутрішніх та зовнішніх; прямих та непрямих; технологічних, інформаційних, екологічних, соціальних тощо); системна оцінка ефективності процесу забезпечення національних інтересів.

Виділено два превалюючі цільові підходи до визначення поняття “національні інтереси”: загально-ціннісний та функціональний. Згідно з першим підходом національні інтереси розглядаються як розгорнута система стійких, життєво важливих цінностей і об'єктивних потреб розвитку країни, які вона готова захищати усіма доступними засобами. До них традиційно відносять такі цінності, як безпека, стабільність, демократія, справедливість, свобода, процвітання, мир тощо. Функціональний підхід передбачає подальшу конкретизацію таких цілей держави, як захист державного суверенітету, територіальної цілісності, забезпечення політичної і соціальної стабільності в суспільстві, ефективний розвиток національної економіки, зростання добробуту та багатства нації, збереження і стимулювання конструктивних національних традицій у підприємстві, діловій культурі тощо. Показано взаємозв'язок цих підходів та пріоритетне практичне значення функціонального з позиції забезпечення розробки адекватних механізмів та інструментів реалізації національних інтересів. У системі національних економічних інтересів, що інтегрує базові (першочергові, стратегічні) та другорядні (тактичні, поточні), дослідницький інтерес зосереджено на перших з виділенням їх функціонально-рівневих груп та гармонізаційної спрямованості.

Аналіз системи методів реалізації національних інтересів (тарифних – нетарифних; адміністративних – економічних; експортних – імпорتنих; конкурентних – директивних; внутрішньо-, зовнішньоекономічних та транскордонних; протекціоністських – лібералізаційних) дозволив виявити усталену тенденцію поширення багатосторонньо узгоджених лібералізаційних дій без дискримінації ринку. Водночас застосування протекціоністських, за сутністю, інструментів (обґрунтованого, селективного, тимчасового протекціонізму, спрямованого на модернізацію економіки, розвиток інновацій і міжнародну конкурентоспроможність економіки країни) є досить поширеним, оскільки за умов глобальної конкуренції вони дозволяють захистити національні економічні інтереси країн та їх угруповань при дотриманні уніфікованих вимог і правил СОТ.

Загалом розвиток глобального регулювання внаслідок інституціоналізації методів та процедур торгової політики модифікує традиційні механізми, позиціонуючи і структуруючи їх, зокрема, на рівні світової торгової системи. З огляду на дієвість уніфікованих правил міжнародної торгівлі, загальних принципів її функціонування та регламентованих процедурних процесів, за авторською методикою у роботі оцінено можливості реалізації у довгостроковому періоді кожного з видів базових національних економічних інтересів (рис.2), як одно- та багатосторонніх, так і концептуальних та процесуальних.

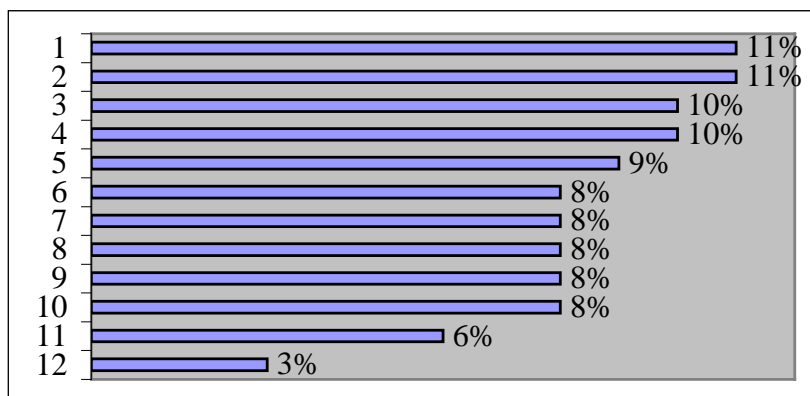

Рис. 2. Структура потенціалу реалізації базових національних економічних інтересів у регуляторній системі СОТ (% від загального потенціалу)

1 - доступ на закордонні ринки товарів та послуг; 2 - гармонізація національних і міжнародних економічних інтересів (контрнаціональних, наднаціональних, регіональних, глобальних); 3 - гармонізація національних і корпоративних економічних інтересів; 4 - участь у інституціоналізації регулювання світової торгівлі; 5 - задоволення потреб населення; 6 - ресурсне забезпечення економіки; 7 - розвиток та модернізація структури національної економіки, підвищення її ефективності; 8 - створення ефективно діючого економічного механізму; 9 - удосконалення державного управління економікою; 10 - створення нових та використання існуючих конкурентних переваг на світових ринках; 11 - зростання добробуту та багатства нації; 12 - гармонізація національних і внутрішньорегіональних економічних інтересів

Принципово важливим є виділення трьох груп базових національних економічних інтересів за критерієм можливості їх забезпечення в регуляторній системі СОТ: інтереси з високим, середнім та низьким потенціалом реалізації. Найбільше практичне значення та водночас і потенціал реалізації мають: доступ на зарубіжні ринки товарів та послуг, гармонізація національних і корпоративних, контрнаціональних, наднаціональних, регіонально-континентальних, глобальних інтересів та конструктивна участь у інституціоналізації регулювання світової торгівлі. Середнім потенціалом реалізації у системі СОТ характеризуються такі базові національні економічні інтереси, як: задоволення потреб населення, ресурсне забезпечення економіки, розвиток та модернізація структури національної економіки, підвищення її ефективності, створення ефективно діючого економічного механізму, вдосконалення державного управління економікою. Показово, що найменші можливості забезпечення виявлені для критично важливих базових національних економічних інтересів: створення нових та використання існуючих конкурентних переваг на світових ринках, зростання добробуту та багатства нації, гармонізація національних і внутрішньорегіональних економічних інтересів.

Принципове значення у взаємовідносинах країн з СОТ має визначення рівня впливу окремих регулятивних правил, механізмів та інструментів на перспективи забезпечення системи базових національних інтересів (рис.3). Дослідженням підтверджено різну масштабність та глибину впливу окремих правил, інструментів та процедур СОТ: прозорість, механізм проведення переговорів, механізм врегулювання суперечок, режим найбільшого сприяння, зв'язування тарифів, скасування кількісних обмежень (високий вплив); субсидування, механізм перехідних періодів, національний режим, механізм захисту у разі надзвичайних обставин (середній вплив); механізми спеціальних захисних; антидемпінгових та компенсаційних механізмів (найменший вплив).

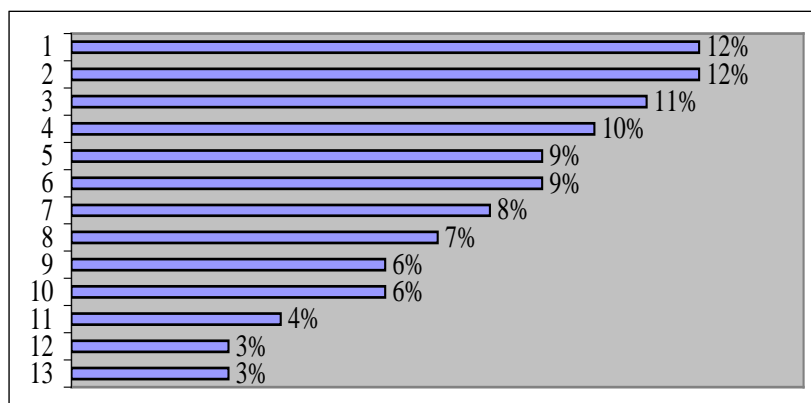

Рис. 3. Оцінка впливу правил, механізмів та інструментів СОТ на можливість реалізації базових національних економічних інтересів

1- прозорість; 2 - механізм проведення переговорів; 3 - механізм врегулювання суперечок; 4 - режим найбільшого сприяння; 5 - зв'язування тарифів; 6 - скасування кількісних обмежень; 7 – субсидування; 8 – механізм перехідних періодів; 9 - національний режим; 10 – механізм захисту у випадку надзвичайних обставин; 11 - спеціальний захисний механізм; 12 - антидемпінговий механізм; 13 - компенсаційний механізм.

У розділі 2 **“Оцінка реалізації національних економічних інтересів у регуляторній системі СОТ”** узагальнено та оцінено практику застосування правил, механізмів та інструментів СОТ країнами-членами, досліджено сукупність зобов'язань, умов і наслідків приєднання до багатосторонньої торгової системи нових членів.

Системний аналіз використання країнами-членами тарифних та нетарифних правил та механізмів СОТ для захисту національних економічних інтересів на внутрішньому та зовнішніх ринках дозволив зробити наступні висновки: по-перше, правила та механізми багатосторонньої торгової системи забезпечують достатньо широкий спектр можливостей їх реалізації як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках; по-друге, тарифні методи зберігають своє значення тільки як протекціоністські інструменти для окремих секторів економіки як у країнах, що розвиваються, так і у розвинених країнах (в товарному обміні це стосується, в першу чергу, текстильної продукції та одягу, шкіряних, резинових виробів та взуття, сільськогосподарської продукції та транспортного обладнання); по-третє, в умовах тарифної лібералізації зростає роль та поширюється застосування нетарифних методів, які найбільш цілеспрямовано та ефективно використовуються розвинутими країнами світу, насамперед, США, Японією, “старими” членами ЄС; по-четверте, в усіх країнах світу сфера послуг є максимально можливо захищеною, перетворюючись у новий “чутливий” сектор національних економік поряд із сільським господарством та виробництвом текстилю та одягу, хоча створення уніфікованого міжнародного нормативно-регулятивного середовища в цій сфері і, відповідно, його лібералізацію лише розпочато.

Не менш ефективними, ніж тарифні та нетарифні методи досягнення національних економічних інтересів, є і група процесуальних, до яких належать механізми проведення міждержавних торгово-економічних переговорів та врегулювання пов'язаних з торгівлею суперечок. Обґрунтовано, що в суперечливих умовах сучасної глобалізації важливого значення для стабільного національного розвитку набуває різнорівнева координація зовнішньоекономічних політик на недискримінаційній основі шляхом ініціювання проведення переговорів у найбільш конфліктних ситуаціях. При цьому в сфері міжнародної торгівлі універсальним принципом досягнення взаємоузгодженості інтересів виступає еквівалентність та взаємовигідність обміну, що декларовано в угодах СОТ.

У дисертаційній роботі окрема увага приділена узагальненню світового досвіду застосування ефективних форм комерційної дипломатії з визначенням базових принципів переговорів у рамках багатосторонньої торгової системи: взаємність, багатосторонність, обумовленість позицій сторін національними пріоритетами, етапність та циклічність. Проаналізовано економічний зміст та результати восьми попередніх та поточного Дохського раундів торгових переговорів та визначено, що сьогодні превалюючими в СОТ є загальний підхід (“в єдиному пакеті”) та метод формульної гармонізації, а країни віддають перевагу коаліційним, партнерським стратегіям.

Обґрунтовано, що однією з основних переваг СОТ є забезпечення можливості для будь-якої країни-члена ефективно використовувати незалежну та рівноправну процедуру врегулювання суперечок для реалізації своїх прав за відповідними торговими угодами. Триразове зростання активності використання країнами механізму врегулювання суперечок СОТ порівняно із ГАТТ (ініційовано 324 справи за 1995-2004 р.) відображає як ширше охоплення багатосторонніх правил (не лише правила торгівлі промисловою продукцією, а й питання послуг, прав інтелектуальної власності, сільського господарства, текстилю та одягу тощо), так і зростання кількості членів СОТ та їх довіри до цього механізму.

Ураховуючи важливість для України вивчення досвіду приєднання країн Центральної та Східної Європи та СНД, досліджено умови приєднання 11 нових членів організації – Болгарії, Киргизстану, Латвії, Естонії, Грузії, Албанії, Хорватії, Литви, Молдови, Вірменії та Македонії (зазначені у порядку приєднання). Аналіз їх зобов'язань дав можливість визначити масив, структуру та спрогнозувати рівень поступок: гармонізація національного законодавства з положеннями угод СОТ; забезпечення прозорості законодавства, поширення інформації про нові та діючі правила, процедури, закони, нормативні акти та їх проекти; зменшення ролі держави в експортно-імпортних операціях і значне розширення прав інших суб'єктів на здійснення торгівлі; значна лібералізація доступу на національні товарні ринки, суттєве зниження ставок мита на значний перелік продукції (у тому числі приєднання до секторальних угод та ініціатив), скасування дії багатьох нетарифних заходів, навіть на традиційно важливу продукцію; незастосування експортних субсидій на сільськогосподарську продукцію, обмеження обсягу внутрішньої підтримки сільського господарства (окрім дозволених субсидій у рамках так званої “зеленої скриньки”); значна лібералізація доступу на національні ринки послуг. Виявлено пряму залежність між кількістю вимог (зобов'язань) та термінами приєднання, причому це стосується як законодавства, так і доступу на ринки товарів та послуг.

Вступ до СОТ супроводжується статичними та динамічними ефектами, тобто йдеться не стільки про ефект кожного заходу на даний момент, скільки про сальдо вигод за певний, достатньо тривалий період. При цьому позитивні ефекти у їх кількісному та якісному виразах формують критеріальну базу реалізації національних економічних інтересів. У більш широкому аспекті наслідки приєднання країн до СОТ класифіковано за такими критеріями: сферою прояву (економічні, соціальні, політико-правові); рівнем прояву (національні, галузеві, корпоративні); терміном прояву (короткострокові, довгострокові); характером впливу на національну економіку (макроекономічні та мікроекономічні).

На прикладі вступу до СОТ Киргизстану, Грузії та Молдови показано, що це автоматично не веде до негайного економічного зростання, при неготовності державного менеджменту та бізнесу, зокрема експортерів та імпортерів, працювати у реальному конкурентному середовищі.

У розділі 3 “**Передумови успішного вступу та членства України в СОТ**” розкрито економічний зміст, сучасний стан та особливості переговорного процесу зі вступу України до СОТ, його організаційно-правове забезпечення, проблеми та напрями гармонізації законодавства та адаптації економіки України до вимог багатосторонньої торгової системи.

Проаналізовано узгоджений рівень зобов’язань України за результатами 13 засідань Робочої групи з розгляду заявки про вступ України до СОТ. На кінець 2004 р. підписано 30 протоколів з членами багатосторонньої торгової системи (табл. 1). На завершальному етапі знаходяться переговори з Норвегією, Панамою та Ісландією, а найбільш проблемними залишаються переговори з Австралією, США, Японією, Молдовою, Киргизстаном, Тайванем та Китаєм. Однією з причин ускладнення вступу України до СОТ було розширення складу Робочої групи: на початку переговорів в неї увійшло 23 країни, а за десятирічний період приєднання вона поповнилась ще більш як 20-ма переважно новими членами – Болгарія, Грузія, Еквадор, Естонія, Киргизстан, Китай, Латвія, Молдова, Монголія, Панама, Тайвань, Хорватія та ін.

Таблиця 1

Кількість підписаних двосторонніх протоколів з членами Робочої групи

Рік	Кількість протоколів	Країни
2001	3	Мексика, Уругвай, Нова Зеландія
2002	6	Канада, Латвія, Південна Корея, Словенія, Грузія, Індія
2003	11	ЄС, Чехія, Словаччина, Угорщина, Болгарія, Куба, Ізраїль, Бразилія, Польща, Естонія, Таїланд
2004	10	Парагвай, Малайзія, Швейцарія, Шрі-Ланка, Литва, Аргентина, Туреччина, Гондурас, Домініканська Республіка, Монголія

Слід зазначити, що у сфері доступу до ринків товарів та послуг Україна фактично вже працює в умовах членства в СОТ. Так, по більшості товарних позицій передбачено завершення трансформації тарифів до 2005 р. (незалежно від того, чи набуде Україна членства чи ні), і лише за невеликим переліком у більш віддалені терміни: сектори будівельної техніки, наукового та медичного обладнання – у 2006 р.; цивільної авіації – у 2010 р. Також передбачається приєднання до секторальних угод: щодо дистильованих спиртів (через три роки після вступу до СОТ), пива, насіння олійних, риби. Стосовно підтримки сільськогосподарського виробництва Україна обстоює позицію на дозвіл субсидування у розмірі 1,38 млрд дол. США щорічно, що є малоймовірним, оскільки це не корелює з передбаченими в держбюджеті реальними обсягами фінансування цієї сфери. Формування зобов’язань з доступу до ринку послуг України також знаходиться на завершальній стадії: охоплено 139 з 155 секторів за класифікацією СОТ, а неузгодженими залишаються, насамперед, умови доступу до національного ринку фінансових та транспортних послуг, послуг зв’язку та телекомунікацій.

У цілому виявлено досить високий рівень зобов'язань, взятих Україною у сфері доступу до ринків товарів та послуг, і на сьогодні необхідним є обґрунтоване, але водночас швидке завершення процесу приєднання до багатосторонньої торгової системи, адже у межах нинішнього (Дохського раунду переговорів) нові члени вже обстоюють нижчі рівні лібералізації доступу до ринків порівняно з іншими членами СОТ.

У дослідженні проведено аналіз національного законодавства за чотирма напрямками: дотримання базових принципів багатосторонньої торгової системи; узгодження законодавства з основними угодами СОТ; узгодження законодавства відповідно до додаткових вимог членів та виконання прийнятого законодавства. Визначено, що, по-перше, на сьогодні в Україні не виконуються базові принципи багатосторонньої торгової системи; по-друге, українське законодавство не відповідає угодам СОТ у таких сферах, як податкове та митне регулювання, субсидування, технічні бар'єри в торгівлі, санітарні та фітосанітарні заходи; по-третє, не створено механізм відхилення законопроектів, які суперечать правилам СОТ.

Доведено, що реалізація національних економічних інтересів України можлива за умов: їх чіткого визначення; умілого користування правилами, механізмами та інструментами СОТ; активної, стратегічно орієнтованої, конструктивно-адаптивної до нових реалій участі у переговорному процесі, повноцінного за обсягами, термінами та ефективністю використання формальних та специфічних процедур врегулювання суперечок; активного використання виключень з положень СОТ щодо режиму найбільшого сприяння, національного режиму та доступу до ринків товарів та послуг. При цьому основними перевагами, які Україна може досягти в довгостроковому періоді, є, по-перше, забезпечення більш передбачуваного розвитку торгово-економічних зв'язків; по-друге, прискорення інтеграції України до Євросоюзу; по-третє, зменшення застосування до національних товаровиробників дискримінаційних торгових заходів; по-четверте, більш справедливе вирішення торгових спорів; по-п'яте, покращення структурної диверсифікації українського експорту, а також акселерація внутрішніх ринкових реформ за рахунок імплементації у національному середовищі конкурентних принципів і норм регулювання, що відповідає пріоритетам національних інтересів України в зовнішньоекономічній сфері. Визначено і основні проблемні питання: неконкурентоспроможність окремих галузей національної економіки та їх можлива деградація, безробіття, втрата частини адміністративного регулятивного ресурсу.

Аргументовано, що стратегія реалізації національних економічних інтересів у регуляторній системі СОТ повинна включати комплекс заходів: забезпечення системної конкурентоспроможності національної економіки, мобілізація науково-технологічного потенціалу, утвердження інноваційної моделі розвитку з акцентом на пріоритетні для України галузі, формування ефективної системи фінансового забезпечення міжнародної діяльності, підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері комерційної дипломатії.

ВИСНОВКИ

У дисертації зроблено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукової проблеми, що полягає у дослідженні потенціалу реалізації базових національних економічних інтересів у багатосторонній торговій системі і розробці обґрунтованого механізму ефективного вступу та членства України в СОТ, що дозволяє дійти таких висновків:

1. Концепція національних економічних інтересів є визначальною у формуванні та проведенні зовнішньоекономічної, у тому числі торгової політики держав в умовах розвитку глобальної торгової системи СОТ, однак її ефективна реалізація наражається на ряд складнощів, уникненню яких сприятиме: ідентифікація та структуризація національних економічних інтересів на основі їх чіткої класифікації та визначення пріоритетності; моніторинг та прогнозування порогових рівнів основних макроекономічних показників національного розвитку; своєчасне та повноцінне виявлення реальних та потенційних загроз економічній безпеці держави; системна оцінка ефективності процесу забезпечення національних інтересів. Така концепція повинна відображати активну політику держави, спрямовану на використання наявних можливостей торгово-економічного співробітництва.

2. На сучасному етапі розвитку регуляторної системи СОТ, її правила та механізми у цілому забезпечують можливості реалізації національних економічних інтересів на внутрішньому та зовнішньому ринках при зростаючій ролі нетарифних методів та інструментів регулювання сфери послуг. Крім них, для захисту своїх прав та забезпечення інтересів, кожна країна повинна використовувати процесуальні механізми СОТ, до яких належать системи проведення багатосторонніх торгових переговорів та врегулювання суперечок. В процесі взаємодії з країнами-членами необхідно враховувати опрацьовані світовою практикою комерційної дипломатії принципи, підходи та методи переговорів, країнові стратегії, а також специфіку проведення торгової політики країни в багатосторонній торговій системі.

3. Членство в СОТ накладає на країн-членів суттєві обмеження у регулятивній сфері, практично унеможливорює використання методів прямого директивного впливу на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, передбачає забезпечення рівного доступу іноземних виробників та постачальників на національний ринок товарів та послуг. Тому необхідними стають: системна гармонізація законодавства, відповідні, як правило, значні інституціональні зміни, суттєве корегування економічної політики тощо. Важливо, щоб узгоджені з вимогами і правилами СОТ національні регуляторні механізми сприяли ефективному розвитку країни.

4. Нерівномірність економічного розвитку країн, необхідність підвищення конкуренції на світових товарних і регіональних ринках зумовлюють застосування урядами протекціоністських заходів. У сучасній глобальній торговій системі регулювання національного та регіонального протекціонізму є виправданим за умов його обґрунтованості, селективності, тимчасового характеру, спрямованості на модернізацію, реструктуризацію та підвищення конкурентоспроможності певних галузей або секторів економіки. В СОТ це

обумовлено спеціальними захисними механізмами з використанням адаптаційних періодів.

5. На сьогодні Україні слід швидко завершити процес приєднання до Світової організації торгівлі, не знижуючи при цьому якість і рівень обґрунтованості національної позиції. Це вимагає, насамперед, гармонізації українського законодавства з правилами багатосторонньої торгової системи в таких сферах, як податкове та митне регулювання, субсидування, технічні бар'єри в торгівлі, запровадження процедури перевірки законопроектів та нормативних актів на відповідність положенням угод СОТ, налагодження системи інформування країн-членів та Секретаріату СОТ про зміни зовнішньоторгового режиму та створення довідкових центрів з питань регулювання в Україні сфери послуг, технічних стандартів, санітарних та фітосанітарних заходів.

6. Враховуючи, що СОТ має найменші можливості щодо захисту базових національних економічних інтересів, пов'язаних зі створенням конкурентних переваг на світових ринках та забезпеченням зростання добробуту нації, стратегія реалізації національних економічних інтересів України в цій організації повинна включати комплекс заходів з підвищення національної конкурентоспроможності шляхом мобілізації науково-технологічного потенціалу та утвердження інноваційної моделі розвитку. Принципово важливими компонентами такої стратегії є соціальна адаптація до нових реально конкурентних умов діяльності та масштабна інформаційна підтримка здійснюваних заходів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Олефір А.О. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: Монографія / За наук. ред. канд. екон. наук. доц. Т.М. Циганкової. – К.: КНЕУ, 2003. – 660 с. (Особисто автору належать 5,1 друк. арк.: розділи 3 “Процесуальні механізми системи світової торгівлі” та 5.3 “Процес приєднання України до СОТ”).

У наукових фахових виданнях:

2. Олефір А.О. Практика застосування тарифних та нетарифних заходів країнами-членами СОТ// Економіст. №12 / Гол. ред. Ю. Коваленко. – К.: Колегіум, 2004. – С. 47-49 (0,6 друк. арк.).

3. Олефір А.О. Сучасні підходи до визначення та формування системи національних економічних інтересів // Формування ринкової економіки. Зб. наук. праць КНЕУ. Вип. 12 / Відп. ред. О.О. Беляєв – К.: КНЕУ, 2004. – С. 181-188 (0,35 друк. арк.).

4. Олефір А.О. Світова торгівля послугами: стан, розвиток та перспективні напрями регулювання у світлі нового раунду багатосторонніх торгових переговорів // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. Зб. наук. праць. Вип. 11 / Відп. ред. М. Мальський. – Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2004. – С. 195-207 (0,4

друк. арк.).

5. Олефір А.О. Деякі аспекти реалізації країнами національних економічних інтересів у рамках Світової організації торгівлі // Міжнародна економіка. Зб. наук. праць Інституту світової економіки і міжнародних економічних відносин НАН України. Вип. 36 / Відп. ред. В.Є. Новицький. – К.: ІСЕМЕВ НАН України, 2002. – С. 108-115. (0,4 друк. арк.).

6. Олефір А.О. Вступ до СОТ як першочергове завдання на шляху інтеграції України до світового економічного простору // Вісник Економіка. Наук. вид. Вип. 56 / Відп. ред. Д.М. Черваньов. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2002. – С. 114-118. (0,4 друк. арк.).

7. Олефір А.О. Необхідність використання особливостей багатосторонньої торговельної системи у процесі інтеграції України у світовий економічний простір // Міжнародна економіка. Зб. наук. праць Інституту світової економіки і міжнародних економічних відносин НАН України. Вип. 34 / Відп. ред. В.Є.Новицький. – К.: ІСЕМЕВ НАН України, 2002. – С. 280-286. (0,35 друк. арк.).

В інших виданнях:

8. Олефір А.О., Євдоченко О.О. Формування торгових режимів країн світу в умовах глобалізації.// Прометей: регіональний збірник наукових праць по економіці. Донецький економіко-гуманитарний інститут; Інститут економіко-правових досліджень Національної академії наук України. Вип. 15 / Відп. ред. В.І. Дубницький. – Донецьк: Юго-Восток, 2004. – С. 48-52. (Особисто автору належать 0,2 друк. арк.: пропозиції щодо вдосконалення зовнішньоторгового режиму України з врахуванням специфіки участі країн у глобальній торговій системі).

9. Олефір А.О. Торгова політика країн світу в контексті глобалізації // Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління. Матеріали III Міжнародної конференції студентів, аспірантів та молодих учених. м.Київ, 24-27 березня 2004 р. – К.: Пошук.-видав. агентство “Книга Пам’яті України”, 2004. – С. 278-279 (0,1 друк. арк.).

10. Олефір А.О. Використання потенціалу СОТ в реалізації національних економічних інтересів // Глобалізація та регіоналізація економічного розвитку. Матеріали наук. конф. м. Київ, 25 лютого 2003р. – К.: ІСЕМЕВ НАН України, 2003. – С. 44-45 (0,1 друк. арк.).

11. Олефір А.О. Аналіз потенціалу багатосторонньої торговельної системи СОТ для нарощування експорту послуг на світовий ринок // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. Вип. 38: У 2-х ч. Ч. I / Л.В. Губерський (голов. ред.). – К.: Інститут міжнародних відносин, 2002. – С. 37-39 (0,1 друк. арк.).

12. Олефір А.О. Використання досвіду країн з перехідними економіками при реалізації процесу вступу України до СОТ // Формування торговельних режимів в перехідних економіках в умовах глобалізації. Матеріали IX Міжнародної науково-теоретичної конференції. м. Київ, 25-26 жовтня 2001р. - К.: Інститут міжнародних відносин, 2001. – С. 132-134. (0,1 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Олефір А.О. Реалізація національних економічних інтересів у регуляторній системі СОТ. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.05.01 – Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Київський національний економічний університет, Київ, 2005.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних засад і практичних методів реалізації національних економічних інтересів в умовах динамічної інтернаціоналізації та торгової глобалізації.

Досліджено традиційні та новітні концепції реалізації національних економічних інтересів у торгово-економічній сфері з урахуванням системи правил та механізмів СОТ. Визначено структуру потенціалу забезпечення базових інтересів у багатосторонній торговій системі. Оцінено практику застосування уніфікованих правил та механізмів країнами–членами СОТ. Виявлено сукупність зобов'язань, умов та наслідків приєднання до цієї організації нових членів.

Визначено рівень зобов'язань, напрями удосконалення законодавства та адаптації економіки України до вимог СОТ. Запропоновано заходи з реалізації національних економічних інтересів у процесі вступу та членства в багатосторонній торговій системі.

Ключові слова: Світова організація торгівлі, національні економічні інтереси, національна безпека, торгова політика, тарифне регулювання, нетарифне регулювання, комерційна дипломатія, переговорний процес, врегулювання суперечок, глобалізація.

АННОТАЦИЯ

Олефир А.О. Реализация национальных экономических интересов в регуляторной системе ВТО. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.05.01 – Мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Киевский национальный экономический университет, Киев, 2005.

Диссертация посвящена исследованию теоретических основ и практических методов реализации национальных экономических интересов в условиях динамической интернационализации и торговой глобализации.

Исследованы традиционные и новые механизмы реализации национальных экономических интересов с учетом системы правил и механизмов ВТО. Определена структура потенциала обеспечения базовых интересов в многосторонней торговой системе. Оценена практика применения унифицированных правил и механизмов странами–членами ВТО. Выявлена совокупность обязательств, условий и последствий присоединения к этой организации новых членов.

Определен уровень обязательств, направления совершенствования законодательства и адаптации экономики Украины к требованиям ВТО. Предложено меры по реализации национальных экономических интересов в

процессе вступления и членства в многосторонней торговой системе.

Ключевые слова: Всемирная торговая организация, национальные экономические интересы, национальная безопасность, торговая политика, тарифное регулирование, нетарифное регулирование, коммерческая дипломатия, переговорный процесс, урегулирование споров, глобализация.

ANNOTATION

Olefir A.O. Implementation of National Economic Interests within the WTO Regulatory System. - Manuscript.

The thesis for obtaining of Candidate of Economic Science academic degree. The specialty 08.05.01 - World economy and international economic relations. - The Kyiv National Economic University. - Kyiv, 2005.

The thesis is dedicated to the research of the conceptual basis and practical methods for defending the national economic interests within the world trade system. Methodology of formation and implementation of national economic interests is analyzed. Key rules, instruments and mechanisms of the WTO regulatory system were analyzed and their influence on opportunities to defend countries' basic national economic interests were determined. The following interest have highest potential for implementation within the system: goods and services market access, harmonization of national and corporative, international, regional and global interests, participation in institutionalization of the world trade regulation.

Study of the WTO members applied tariff and non-tariff instruments has been conducted and the trend towards application of predominantly non-tariff measures was shown. Liberalization of trade in services has been launched relatively recently and this area remains to be highly regulated by all states analyzed. It was shown that transitional economies and developing countries do not fully exercise the rights and opportunities provided by the multilateral trade system.

Dispute settlement mechanism and negotiations constitute the key instruments for defending the national economic interests and restoring rights of the member-states within the multilateral trade system. Investigation revealed the significant increase of initiations of disputes within this system over the last decade that reflects both the larger scope of the WTO agreements comparing to the GATT and higher level of members' trust to this mechanism. Analysis of procedures and results of past eight rounds and key issues of the current Doha round of multilateral trade negotiations allowed to determine its major principles, approaches and methods as well as countries' strategies during the negotiations. The single undertaking approach and formula harmonization method prevail, and countries tend to use coalition-building and cooperation strategies in multilateral negotiations.

Analysis of terms of accession of eleven transitional economies to the organization showed the direct link between the level of obligation and the length of accession. Most of the newly acceded countries had to agree to a higher level of commitments and to accept so called WTO plus obligations. Concessions of these countries are much higher than obligations of traditional members even of developed ones, in particular in the services sectors. The effects of accession to the organization

were analyzed (economic, social and political; short-term and long-term, national and sectoral, macroeconomic and microeconomic).

Current state and key directions for improvement of Ukraine's trade policy and trade regime, provision of its national economic interests while acceding to the WTO were shown. Defense of Ukraine's economic interests depends upon its clear determination; ability to use WTO rules, mechanisms and instruments, including exceptions from the national treatment and MFN; active strategically oriented constructive and adaptive to new economic realities participation in the negotiations; application of formal and specific dispute settlement procedures.

Key benefits that Ukraine might be able to achieve in the long-term period are provision of more stable development of trade and economic relations with the trading partners, acceleration of integration into the European Union, decrease of discriminatory measures against Ukrainian production on the foreign markets, more fair trade disputes settlement; improvement of structural diversification of national export, acceleration of internal economic reforms due to implementation of principles and norms of fair competition in the national regulation. This corresponds to the priorities of the national interests of Ukraine in the area of foreign economic relations. The principle problems the country will face include incompetitiveness of certain sectors of national economy, increase of unemployment, inability to use administrative regulatory resource to directly influence the operation of firms.

Strategy for achievement the national economic interests of Ukraine should encompass the number of measures for provision of system competitiveness of the national economy, mobilization of the scientific and technological potential, shift to the innovative model of development, creation of effective system of financial support of the international activities corresponding to the WTO rules, training of specialists in the field of commercial diplomacy.

Key words: World Trade Organization, national economic interests, national security, trade policy, tariff regulation, non-tariff regulation, commercial diplomacy, negotiations process, dispute settlement, globalization.